

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Viranomaisyhteistyön voima elintarvikeketjun rikosten torjunnassa

Rikosylikomisario Minna Willman-Koistinen

**HARMAAN TALOUDEN TORJUNTATYÖ -
TOIMENPIDEOHJELMAN AIKAANSAANNOKSIA,
TULEVAISUUDEN UHKIA JA
MAHDOLLISUUKSIA**

SEMINAARI 8.3.2023

Elintarvikeketjun rikollisuus - meillä ja maailmalla

Ehdotonta vankeutta lampaiden laittomasti tehdystä halal-teurastuksesta – pohjalaismies teurasti jopa 2 500 lammasta raa'asti

Tutkinta käynnistyi yli kaksi vuotta sitten. Yhteensä vastaajina tapauksessa oli 11 henkilöä. Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomio ei ole lainvoimainen.

15 sentenced for illegal slaughter of horses unfit for human consumption

Prison sentences of up to two years have been handed down to 15 French, Belgian and Dutch horsemeat industry professionals for introducing meat unfit for human consumption into the food chain.

Leipomoyrittäjä vangittu epäiltynä törkeästä terveyden vaarantamisesta

Keski-Suomen käräjäoikeus on vanginnut Keuruulla toimineen leipomoalan yrittäjän epäiltynä törkeästä terveyden vaarantamisesta ja törkeästä petoksesta.

Leipomo-Konditoriassa karpäsen ulostetta ja likaa joka puolella – Asiakkaiden terveys vaarantui

Totuus kouvolaalaisen leipomo-konditorian tilanteesta selvisi, kun kaupungin terveystarkastaja teki sen toimitiloihin uusintakäynnin.

Elintarvikeketjun rikollisuus – mistä puhutaan?

Kasvi

- Kotimainen ja ulkomainen tuotanto, myynti ja markkinointi (perinteinen ja etämyynti)

Eläin

- Kotimainen ja ulkomainen tuotanto, myynti ja markkinointi (perinteinen ja etämyynti)

Elintarvike

- Kotimainen ja ulkomainen tuotanto, myynti ja markkinointi (perinteinen ja etämyynti)

- Elintarvikkeiden (mukaan lukien ravintolisät/luontaistuotteet) lisäksi rikollisuus voi liittyä **muiden muassa tuotantoeläimiin ja niiden teurastuksiin tai rehuihin, lannoitteisiin, siemeniin, luomuun, viljelijätukiin sekä koko liiketoimintaketjuun.**
- maataloustukilainsäädäntö liittyy kaikkiin näihin sektoreihin - petoksellista toimintaa harjoittaneet ovat voineet saada vuosikausia **perusteetta EU- tai kansallisia tukia** ja rahoittaneet saamallaan tuilla rikollista toimintaa – rehellisten toimijoiden kilpailuasema markkinoilla?
- rikollinen toiminta usein ”monialaista”, rikoshyötyvirtoja useista rikollisen toiminnan muodoista → viranomaisyhteistyön lisääminen välttämätöntä

Elintarvikeketjun rikollisuus ilmiönä Suomessa

- maailmanlaajuisesti elintarvikeketjun rikollisuus on huomattava ongelma
- Suomessa elintarvikeketjun rikoksia tunnistetaan aiempaa enemmän, mutta
 - onko niin, että elintarvikeketjun rikollisuus on kasvava ongelma Suomessa vai
 - onko sittenkin niin, että petoksellisella toiminnalla on sijansa suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta nyt osaamme katsoa sitä kohti
 - ymmärrys ilmiön laajuudesta ja rikollisen toiminnan monialaisuudesta vasta kehittymässä
 - paljon on menty eteenpäin, mutta olemme silti vielä lähtösuoralla
- tapausten ilmitulon ja mediahuomion myötä elintarvikeketjun rikokset nousseet aiempaa enemmän valokeilaan – yleiseen tietoisuuteen

Elintarvikeketjun valvonnan ja rikollisuuden torjunnan iso kuva

Valvontaviranomaisten sijoittuminen ja erityislainsäädännön laajuus

Ruokavirasto

AVI 6 kpl

ELY 15 kpl

Kuntien valvontayksiköt 62 kpl

TULLI

1250-1500 htv

Virallisesta valvonnasta annettu asetus (EU) 2017/625

Elintarvikelaki 297/2021

Kasvinterveyslaki 1110/2019

Luomulaki 294/2015

Siemenlaki 600/2019

Eläintautilaki 76/2021

Eläinsuojelulaki 247/1996

Eläinten lääkitsemislaki 387/2014

Eläintunnistusjärjestelmälaki 1069/2021

Sivutuotelaki 517/2015

Markkinajärjestelylaki 999/2012

Lannoitevalmistelaki 539/2006

Tuontivalvontalaki 1277/2019

Rehulaki 1263/2020

Harmaan talouden torjuntaohjelman osahankkeet: Elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan kehittäminen Ruokavirastossa ja yhteistyöhanke Tullin kanssa

1. **Elintarvikeketjun rikollisuuden tilannekuvan** muodostamismekanismien kehittäminen ajankohtaisen ja relevantin tiedon kokoamiseksi yhteen
2. **Valtakunnallisen tilanteen analysoiminen** – jos jossain päin Suomea on kovin vähän tapauksia, selvitetään syitä ja annetaan tarvittaessa paikallisille valvonta- ja esitutkintaviranomaisille asiantuntija-apua ja -tukea.
3. Rikosepäilyihin liittyvän **salassa pidettävän tiedon käsittelyn ja hallinnoinnin kehittäminen** Ruokavirastossa ja muissa ruokaketjun valvontaviranomaisissa
4. Toteutetaan poliisilaitoksille ja muille yhteistyöviranomaisille suunnattuja **koulutustilaisuuksia** ja toteutetaan uudelleen vuosina 2016-2018 toteutettu, kaikki Suomen poliisilaitokset kiertänyt ”Food Fraud Road Show”, mutta koko ruokaketjun rikollisuuden kattavalla teemalla.
5. **Tiivistetään moniviranomaisyhteistyötä** esim. verohallinnon ja työsuojeluviranomaisten kanssa ns. **moniongelmatapauksissa**: ravintolat, marjatilat, eläintilat, elintarvikealan laitokset

Lisäksi erillinen yhteishanke Tullin kanssa – tavoitteena tunnistaa elintarvikeketjun rikollisuutta rajat ylittävässä tavaraliikenteessä

Elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan valtakunnalliset tilannekuvapalaverit

Lähtötilanne:

- keväällä 2021 pidettiin tilannekuvapalaverit kaikkien AVlen, ELYjen ja kunnallisten valvontayksiköiden sekä Ruokaviraston eri linjojen kanssa alkutietojen koostamiseksi
- tieto siiloutunutta, tiedonvaihto perustui pitkälti henkilökohtaisiin kontakteihin

Tilanne nyt:

- tilannekuvapalavereita on pidetty säännöllisesti elokuusta 2021 elintarvikeketjun valvontaviranomaisverkoston kanssa, jotta **epäilyt ja tiedot uusista ilmiöistä ovat kaikkien viranomaisvalvontaa tekevien tiedossa.**
- **tilannekuvapalavereissa valvontaviranomaiset ovat pääroolissa.** Ruokaviraston etukäteen valvontaviranomaisilta pyytämän ja koostaman tilannekuvan ohella äänessä ovat yksiköt, AVIt ja ELYt eri puolilta Suomea.
- **valmius alueellisiin tapauspalavereihin lyhyellä aikajänteellä** valvontaviranomaisten (kunnat, AVIt, ELYt) kanssa

Elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan valtakunnallinen valvontaverkosto

elintarvikeketjun rikosten
torjunnan valtakunnallinen
valvontaverkosto perustettiin
syksyllä 2021

verkostoon ilmoitettiin
edustajat Ruokavirastosta,
kaikista AVEista, ELYistä sekä
kunnallisista
ympäristöterveydenhuollon
yksiköistä

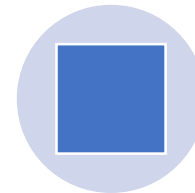
kaikille elintarvikeketjun
valvontaviranomaisille sekä
yhteistyöviranomaisille
suunnattuja
koulutustilaisuuksia on
järjestetty elokuusta 2021
lähtien kuukauden välein

koulutuksiin on osallistunut
keskimäärin 130-200
henkilöä/koulutustilaisuus

kaikki koulutusmateriaali ja
tallenteet löytyvät
Ruokaviraston Pikantti-
ekstranetistä Rikollisuuden
torjunnan valvontaverkosto -
työtilasta

poliisilaitokset, KRP ja Tulli
ovat nimenneet
elintarvikeketjun rikosten
torjunnan yhteyshenkilöt
paikallisten valvojien
yhteystiedot (kunnat, AVI,
ELY) on toimitettu
esitutkintaviranomaisten
yhteyshenkilöille

Ruokaviraston koostamasta elintarvikeketjun rikollisuuden valtakunnallisesta tilannekuvasta

Ruokaviraston tietoon
tulevat epäillyt
rikostapaukset on
tallennettu/tallennetaan
IMS-
tiedonhallintajärjestelmään

Ruokaviraston tietoon on
tullut noin 330 epäiltyä
rikostapausta (2018-)

12/15 ELY-keskuksista on
ilmoittanut, että he ovat
tehneet tutkintapyyntöjä
(3/15 ELY-keskuksista ei ole
tehnyt tutkintapyyntöjä)

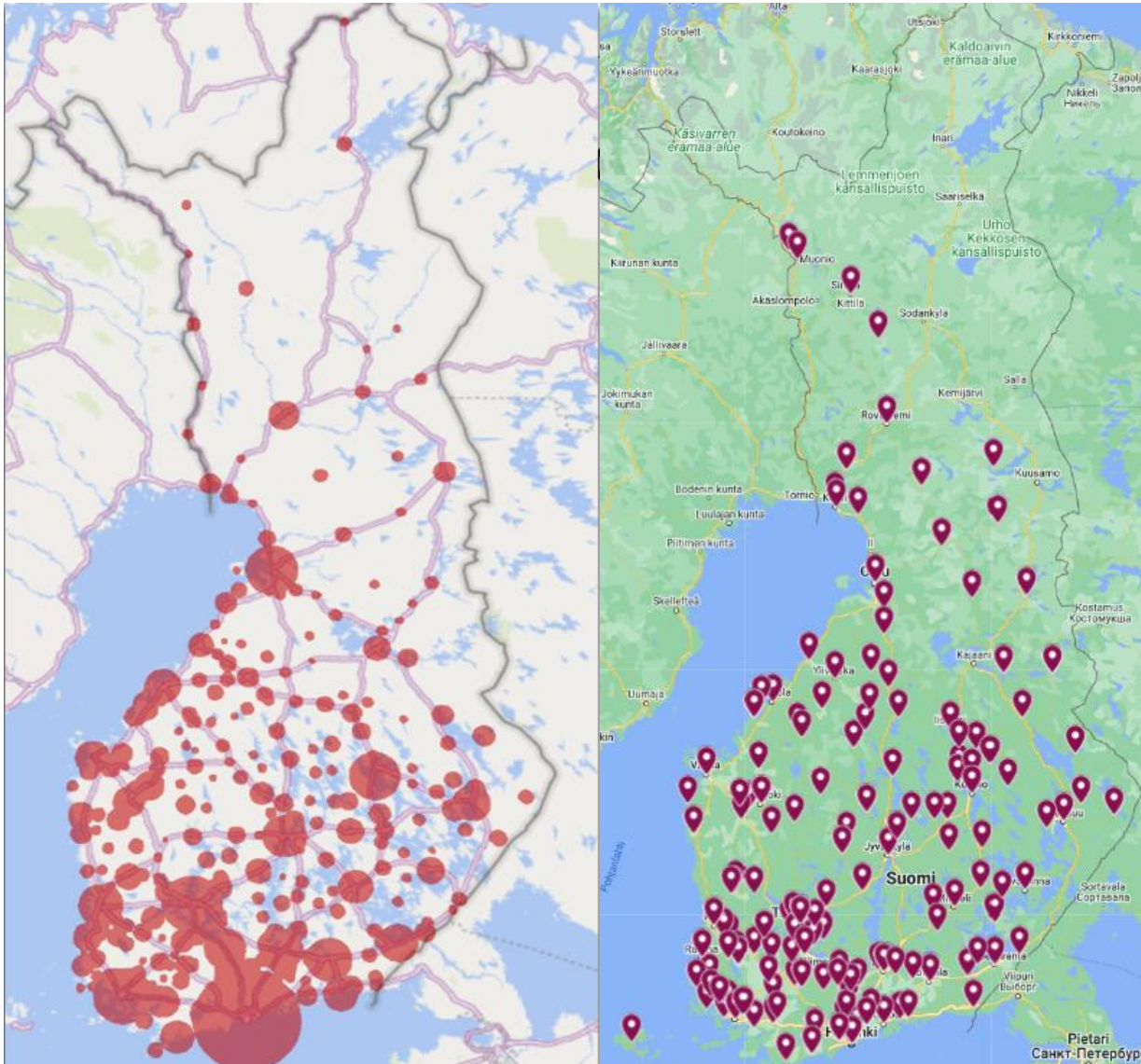
Kaikki Aluehallintovirastot
ovat tehneet
tutkintapyyntöjä, pääpaino
eläinsuojelu-tapauksissa

32/62 valvontayksiköistä on
ilmoittanut, että he ovat
tehneet tutkintapyyntöjä
(30/62 ei ole tehnyt
tutkintapyyntöjä)

Tutkintapyyntöjä tehdään
noin 50 % Ruokaviraston
tietoon tulleista tapauksista

Ruokavirasto ja/tai
paikalliset
valvontaviranomaiset
tekevät jokaisen tapauksen
osalta esiselvityksen
(hankitaan
dokumentaatiota, tehdään
taustaselvitykset ja
yhteydenotot asianosaisiin)

Ruokaviraston tiedossa olevat elintarvikeketjun rikostapaukset valtakunnallisesti

- **valtakunnallisessa valvontarekisterissä oleva valvontakohteet vs. elintarvikeketjun rikosepäilyt 2018-2023 (helmikuu)**

Huom! Kartta ei sisällä rehu- ja lannoite-alan toimijoita eikä sivutuotetoimijoita

Elintarvikeketjun rikollisuuden torjuntakoulutusta esitutkintaviranomaisille

- Food Fraud Road Show 2 –koulutustilaisuuksia järjestettiin **11 poliisilaitoksen alueella sekä Keskusrikospoliisissa** alkuvuodesta 2022

Koulutuspäivän aiheita olivat mm:

- elintarvikeketjun rikosten torjunnan valtakunnallinen tilannekuva,
- rikollisuuden ilmiöt Suomessa ja kansainvälisesti,
- tyypillisimpien elintarvikeketjun rikosten tunnusmerkistöt,
- elintarvikeketjun viranomaisyhteistyö ja työnjako,
- monialaisuustapausten tunnistaminen jne.
- koulutuksissa oli mukana noin 800 osallistujaa useista eri viranomaisista
- Tullille järjestettävät koulutustilaisuudet pidettiin huhtikuussa 2022

Moniviranomais- yhteistyön tiivistäminen

- keskeisiä yhteistyöviranomaisia elintarvikeketjun rikosten torjunnassa ovat esim. Verohallinto ja Aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueet.
- Verohallinnossa on nimetty yhteyshenkilö, jonka puoleen on mahdollista kääntyä epäillyissä rikostapauksissa, joissa Verohallinnolta tarvitaan tiedonluovutussäännösten mahdollistamissa puitteissa tietoa.
- Aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueilta on saatu Ruokaviraston käyttöön kootut yhteystiedot yhteydenottoja varten epäillyissä rikostapauksissa.
- Viranomaisyhteistyön tiivistymisen myötä yhteiset valvontaiskut ovat lisääntyneet.
- Verohallinto ja Aluehallintoviraston työsuojelun asiantuntijat ovat tarjonneet myös yhteistyön tehostamiseen ja tiedonluovutukseen liittyvää koulutusta valvontaviranomaisille.

Elintarvikeketjun rikoksiin liittyy usein monialaisuus

- monialaisissa tapauksissa elintarvikeketjun **toimija, joka tekee rikoksia yhdellä sektorilla, tekee niitä todennäköisesti muillakin sektoreilla**
- rikollisuus voi liittyä muiden muassa tuotantoeläimiin ja niiden teurastuksiin tai rehuihin, teurastuksesta jäävien sivutuotteiden epäasialliseen hävittämiseen, lannoitteisiin, siemeniin, luomutuotantoon, viljelijätukiin sekä koko liiketoimintaketjuun
- elintarvikkeista ravintolisillä on aika ajoin **rajapintoja huumausainelainsäädännön tai lääkelainsäädännön alaisiin tuotteisiin** → luo uudenlaisen tarpeen viranomaisyhteistyön tiivistämiselle
- kasvissektorilla on hampunsiementen tai muuna huumausaineena käytettävien kasvinosien osalta tapauksia, jotka uudella tavalla haastavat koko viranomaisketjun
- **viljelijätukien väärinkäyttö** voi liittyä kaikkiin näihin sektoreihin
- moniviranomaisyhteistyön merkitys korostuu monialaisissa tapauksissa → tunnistettavana on hyvin laaja-alaisesti eri rikoslajien rikoksia

Monialaisuusesimerkki

Lammastila

Ulkomaista työvoimaa

- työrikos/-rikoksia
- Rikoshyöty X euroa

Väärien tietojen antaminen eläinrekisteriin

- rekisterimerkintärikos, avustuspetos
- Rikoshyöty X euroa

Teurastus ilman lihantarkastusta

- terveysrikos
- Rikoshyöty X euroa

Lihan leikkaaminen ja käsittely epäasianmukaisissa olosuhteissa

- terveysrikos
- Rikoshyöty X euroa

Em. lihan myyminen kuluttajille/ lampaan lihan myyminen karitsanlihana

- markkinointirikos, petos
- Rikoshyöty X euroa

Lampaiden/kotiteurastuksen sivutuotteiden hautaaminen

- ympäristön turmeleminen, sivutuotelakirikkomus, eläntautien leviämisvaaran aiheuttaminen
- Rikoshyöty x euroa

Lihan myynti pimeästi

- veropetos
- Rikoshyöty X euroa

Maataloustuet

- avustuspetos, väärennys
- Rikoshyöty x euroa

Eläinsuojeluongelmat

- eläinsuojelurikos/törkeä eläinsuojelurikos
- Rikoshyöty x euroa

Työ jatkuu - tulevaisuuden tarpeista

- panostaminen **tilannekuvatiedon** entistä laajalaisempaan **analysointiin** → valmius reagoida uusiin rikosilmiöihin kohtuullisessa ajassa ja informoida verkostoa sekä muita viranomaisia esille tulleista elintarvikeketjun rikollisuuden uusista ilmiöistä
- Ruokaviraston toimialan lainsäädännön yhdenmukaistaminen – **asianosaisaseman lisääminen** sektorilakeihin
- elintarvikeketjun rikoksiin soveltuvien **rikosnimikkeiden ja rangaistusasteikkojen uudelleenarviointi**
- rikoksella hankitun **taloudellisen hyödyn laskemisen mallintaminen**

Viranomaisyhteistyö antaa voimaa rikollisuuden torjuntaan

- Ruokavirastolla on oikeus saada Harmaan talouden selvitysyksiköltä VHS-raportteja, jotka vahvistavat monialaisuusilmiön todeksi: elintarvikeketjun lainsäädäntöä rikkovilla on paljon **ongelmia myös julkisoikeudellisten maksuvelvoitteiden hoidossa:**

VEROVELKAISTEN TOIMIJOIDEN OSUUS OIVA-ARVOSANOITTAIN

- elintarvikeketju on toimintasektorina sellainen, jolla **työvoiman hyväksikäyttömahdollisuuksia** on todella paljon: kausityövoimaa, matalapalkka-aloja → olemmeko tunnistanee riskialtteimmat toimialat?
- viranomaisyhteistyöllä ja tiedonvaihdoilla voimme **suitsia epärehellistä yrittäjyyttä ja tukea rehellisiä toimijoita elintarvikeketjun sektorilla**

→ **tekeviä käsiä, näkeviä silmiä ja kuulevia korvia tarvitaan myös jatkossa**

Kiitos!

Kysymyksiä ja kommentteja?

Yhteydenotot:
rikostorjunta@ruokavirasto.fi